

DAGENS FRÅGOR

Den 15 mars 1944.

Svensk nazism och kommunism inför krigets slutskede. Den svenska, nazistiska propagandan har sannolikt aldrig haft så dåliga konjunkturer som just för närvarande. Händelserna i världen ha gjort de flesta svenskar oemottagliga för den. Den minoritet, som icke låtit sig påverka av åskådningsundervisningen från Norge, Danmark och Balticum, har i stället tagit intryck av de tyska nederlagen. Och bland dem, som av olika anledningar ännu bevarat en viss sympati för Tyskland och kanske t. o. m. för den tyska nazismen, torde få i varje fall ha något till övers för quislingarnas verksamhet. Den svenska, nazistiska propagandan mal i nuvarande läge tomning, d. v. s. har i stort sett icke någon annan publik än sina egna utövare och — naturligtvis — sina tyska tillskyndare. Sannolikt är det just denna sistnämnda omständighet: Tysklands intresse av att hålla den svenska nazistpropagandan vid makt, som gör att den alls fungerar. Lämnade åt sig själva utan tyskt stöd är det icke osannolikt att de svenska nazisterna i stor utsträckning skulle nedlägga sin verksamhet och övergå till att försöka sopa igen spåren efter sig.

Om någon strävan efter enhet verkligen längre förefinnes inom det svenska nazistlägret, så har den i varje fall icke krönts med framgång. Splittringen är lika stor som någonsin, och det förefaller icke omöjligt att tyskarna snarast uppmuntra detta förhållande sedan de väl insett, att en stor och slagkraftig nazistisk rörelse i Sverige f. n. är otänkbar. Dels torde de ha ett visst intresse av att spela ut de olika nazistkoryféerna mot varandra för att på så sätt stimulera deras nit, dels ha de måhända funnit en viss arbetsfördelning de olika fraktionerna emellan ändamålsenlig. Det är nämligen uppenbart, att de fyra olika huvudriktningarna inom den svenska nazismen, d. v. s. Svensk Socialistisk Samling, Socialistiska Partiet, Nationella Förbundet och Svensk Opposition, i stor utsträckning vända sig till olika kategorier av tänkbara sympatisörer. Detta tar sig uttryck icke så mycket i en variation av förkunnelsens innehåll som fastmer i en variation av dess form. Huvudelementen i propagandan äro gemensamma för alla fyra riktningarna: ett »positivt»: den i realiteten reservationslösa anslutningen till Tysklands politik, och tre »negativa»: antidemokratismen, antibolsjevismen och antisemitismen. Det sätt på vilket dessa propagandaelement serveras publiken i den skriftliga och muntliga agitationen är emellertid olika för de olika grupperna och avpassat efter den ungefärliga genomsnittstypen av vars och ens anhängare.

Svensk Socialistisk Samling vänder sig sålunda till vad man skulle kunna kalla själva bottenskiktet bland nazismens sympatisörer i vårt land, där de grövsta fördomarna och mest hämningslösa affekterna

råda. Partiets tidningar och skrifter, »Den Svenske», »Ungt Folk», »Hammaren» o. s. v., representera också bottenivån inom den politiska publicistiken och sannolikt publicistiken överhuvud inom vårt land och intar i det fallet en fullkomlig särställning. Bristerna i sammanhängande tankegång ersättas med okvädinsord och hot om handgripligheter. Kommunisternas argumentering däremot är den i det politiska studiecirkelarbetet tränade demagogens och utmärker sig t. o. m. ofta för en viss sofistisk elegans. Kommunisternas motsvarighet inom det nazistiska lägret är heller icke SSS utan Socialistiska Partiet, som en gång brutit sig ut ur kommunistiska partiet och bland sina ledande män fortfarande räkna åtskilliga durkdrivna f. d. kommunister. Socialistiska Partiet vänder sig med sina tidningar, »Folkets Dagblad» och »Sverige Fritt», och sina skrifter och möten till de missnöjda arbetarna och till medelklassproletariatet. Det lägger också mycket riktigt en stark, kanske den starkaste, tonvikten vid det *socialistiska* inslaget i sin förkunnelse och anklagar socialdemokratien framför allt för att ha svikit socialismens sak. Dess agitation, i varje fall sådan den tar sig uttryck i »Folkets Dagblad», kännetecknas av en hänsynslös målmedvetenhet i förening med journalistisk smartness, som icke alldeles kan förfela sin verkan. Utan tvekan måste »Folkets Dagblad» sägas vara den skickligast redigerade av de nazistiska tidningarna och den som närmast kan mäta sig med de kommunistiska i fråga om demagogisk talang. Svensk Opposition befinner sig någonsans mitt emellan Socialistiska Partiet och Nationella Förbundet, men synes vara på glid mot det förra. Även Svensk Opposition fäster stort avseende vid det socialistiska momentet i sitt program. Sammanslutningen söker sina anhängare företrädesvis bland missnöjda intellektuella och tjänstemän samt i viss utsträckning bland lantbefolkningen, särskilt i Sydsverige, där rörelsen har sitt huvudsakliga fäste. Med stark traditionsbundenhet på andra områden vill den förena en radikal inställning till ekonomiska och sociala frågor. Den inriktar sig följaktligen på att fånga de ekonomiskt och socialt missnöjda elementen inom överklassen och medelklassen i städerna och på landsbygden. Nationella Förbundet slutligen är den besuttna överklassens fraktion bland de svenska nazistsympatisörerna. Socialismen är i dess förkunnelse helt urvattnad, det odlar sin nazism snarast av privatkapitalistiska grunder som det positiva uttrycket för bolsjevik- och socialiseringsskräck. »Dagsposten» kan närmast karakteriseras som en extremt reaktionär och tyskvänlig, gammalkonservativ tidning.

På detta sätt täcker den svenska, nazistiska propagandan — fortfarande åtminstone i teorien — genom sina olika organ hela det svenska samhället på ett sätt som säkerligen icke vare sig någon av de nu existerande fraktionerna för sig eller en helt ny rörelse skulle kunna göra. Ur denna synpunkt är det alltså tänkbart, att tyskarna i själva verket närmast äro benägna att underhålla den rådande splittringen inom svensk nazism. Felet är bara det, att propagandan icke längre når utanför de egna anhängarna och att de vinster, som av någon grupp kan göras, i regel blott kan ske på en av de övrigas bekostnad.

Från början föreföll det som om tyskarna snarast favoriserade Svensk Socialistisk Samling såsom det folkligaste och därför livskraftigaste av de existerande nazistpartierna. SSS måste emellertid ha blivit en besvikelse och dessutom genom sina klumpiga och osmakliga metoder i längden komprometterande för sina beskyddare. När Flyg och det Socialistiska Partiets omvändelse till den rätta läran ägde rum ungefär samtidigt med Tysklands största maktutveckling, torde därför tyskarnas intresse ha koncentrerats till socialisterna, som ansågos ha de bästa möjligheterna att vinna de breda lagren för nazismens sak. Det är troligt, att Socialistiska Partiet fortfarande är den gruppering, som tyskarna vänta sig mest av. Under alla förhållanden kan »Folkets Dagblad» betraktas som den nazisttidning, som trognast följer den rikstyska propagandans intentioner. För de oroliga andarna inom Svensk Opposition — främst representerade av Per Engdahl — har man sannolikt mindre förtroende. Detta beror säkerligen icke så mycket på bristande tilltro till deras renlärighet, vilken av ingen kan betvivlas, som fastmer till deras möjligheter att uträtta någon verklig nytta. Svensk Opposition har också i riktig insikt om det taktiska läget alltmera sökt knyta an till socialisterna.

Nationella Förbundet slutligen omhulda tyskarna sedan gammalt av prestigeskäl. Där finnas den svenska nazismens »anständige Leute», ämbetsmän, officerare, vetenskapsmän, författare och affärsmän med ställning i samhället. Även om man säkerligen icke gör sig några förhoppningar om Nationella Förbundets möjligheter att vinna massorna, är det av värde att genom det ha kanaler till den svenska överklassen.

Nödtorftigt sammanhållen av ett yttre tryck fullföljer den inhemska, nazistiska propagandan under antydda villkor sitt otacksamma värv. Så snart detta yttre tryck faller bort, kan man räkna med att den svenska nazismen upplöses och sönderfaller. Det finnes dock en möjlighet att den även efter en tysk katastrof skall kunna bestå — om än i annan form — och kanske även vinna ett visst gehör. Denna möjlighet består i att den kommunistiska propagandan i vårt land får fria händer och tillåtes breda ut sig på ett sådant sätt, att den småningom automatiskt kommer att skapa förutsättningar för en lika extremistisk motrörelse. Icke så få tecken tyda på, att en dylik utveckling i framtiden är långt ifrån otänkbar och snarare underlättas än motverkas av de allmänna tendenserna inom svensk opinionsutveckling av i dag.

Om den nazistiska propagandan på senare tid haft att kämpa med ytterst ogynnsamma konjunkturen, har motsatsen varit fallet med den kommunistiska. Det är säkerligen ingen överdrift att påstå, att av alla tre stora propagandagrupperna, nazistisk, kommunistisk och anglo-sachsisk propaganda, den kommunistiska proportionellt sett gjort de största terrängvinsterna i vårt land sedan krigets början. Dess utgångsläge vid storkrigets början, när den rysk-tyska pakten just slutits, var däremot mycket dåligt. Under det finska vinterkriget för-

sämrades detta läge ytterligare, den kommunistiska propagandan höll på att förlora så gott som alla psykologiska förutsättningar för sin fortsatta existens och hotades dessutom av en överhängande total kriminalisering. Redan vid andrakammarvalen 1940, blott fem månader efter Moskvafreden, kunde emellertid kommunisterna inregistrera en betydande återhämtning. Den uppmarsch, som sedan dess ägt rum, har gått otroligt snabbt: praktiskt taget varje tal om kriminalisering av den kommunistiska propagandan har upphört, de prohibitiva åtgärder, som de facto förekommit, ha upphävts, och den kommunistiska verksamheten synes nu icke blott vara tolererad av folkflertalet utan på sina håll även uppmuntrad. I skydd av den rörelsefrihet och välvilja, som plötsligt kommit kommunismen till del, har dess propaganda kunnat ständigt utvidgas och inhösta goda vinster.

Anledningarna till detta resultat äro flerfaldiga. Den viktigaste är självfallet krigsutvecklingen. Genom att Sovjet kommit att framstå som nazismens huvudmotståndare och de facto varit den makt, som tillfogat det tyska krigsmaskineriet de svåraste avbräcken, har även kommunismen i vida kretsar vunnit en betydande prestige. Det andra väsentliga skälet för den svenska kommunismens tilltagande popularitet har varit att partiet uppträtt konsekvent och kompromisslöst — nota bene först efter midsommaren 1941 — och att det fått rätt i högre grad och på ett mycket mer överraskande sätt än en del andra riktningar. Ingen har lika häftigt predikat kamp mot fascismen, ingen lika trosvisst förutsagt Rysslands motståndskraft och slutliga seger, ingen lika energiskt snokat efter »avvikelse från vår neutralitetspolitik» och förekomsten av »opålitliga element inom försvar och polis-makt» som just kommunismen. Missnöjet inom oppositionella arbetarkretsar har skickligt hållits vid liv och kanaliserats för de egna syftena genom hänsynslösa kampanjer mot regeringens politik — såväl när det gällt förhållandet till Tyskland som när det gällt avtals- och lönefrågor —, mot officerskåren och mot polisen. Men dessa kampanjer ha icke blott stimulerat fronden inom arbetarrörelsen utan även väckt en viss mer eller mindre öppet erkänd sympati på radikalt borgerligt håll.

Härtill kommer, att det beslut om upplösning av komintern, som tillkännagavs i slutet av maj förra året, otvivelaktigt utövat ett synnerligen gynnsamt inflytande på den kommunistiska propagandas möjligheter i vårt land. Till en början syntes tillkännagivandet av kominterns upplösning ha skapat en viss förvirring. Några klara signaler från det svenska kommunistpartiet avhörde icke, trots att det förklarade sig på förhand ha varit underrättat om och odelat ha anslutit sig till exekutivutskottets förslag. På sina håll trodde man, att moderorganisationens avskaffande skulle innebära även dotterföretagens likvidation. T. o. m. en så tränad politisk iakttagare som LO:s pressombudsman gjorde i ett tidningsuttalande gällande, att den kommunistiska rörelsen i Sverige nu skulle tvina bort. Detta visade sig så långt ifrån vara fallet, att kommunismen tvärtom fått ändå mera vind i seglen än tidigare.

Dagens frågor

Genom att kominterns lokalavdelningar plötsligt i stället för att öppet bekänna sig som förgreningar av det ryska kommunistpartiet konstituerade sig som nationella arbetarepartier vann Sovjetunionen två betydande fördelar. Den ena var den good-will, som kom Sovjet till del, icke minst bland dess allierade, i anledning av att alla planer på världsrevolution och intervention i andra länders inre politik framstodo såsom definitivt avskrivna. Den andra fördelen var, att kommunistpartierna nu såsom »oavhängiga», »nationella» politiska organisationer blevo mycket smidigare redskap för den ryska politikens intentioner än vad de tidigare som officiella organ för en världsrevolutionär konspiration kunnat vara. Det hette också mycket öppenlydligt, att komintern blivit »föråldrad». Folkfronten har på nytt fått träda i stället för världsrevolutionen i den kommunistiska propagandan, men denna gång från taktiskt betydligt gynnsammare utgångspunkter.

Tillämpningen av denna nya politik har med fördel kunnat studeras även i Sverige. I stället för den på sina håll väntade upplösningen av Sveriges kommunistiska parti kom efter någon tids tystnad det nationella, radikala arbetarpartiets programförklaring och därmed en påtaglig konsolidering av hela den kommunistiska rörelsen i vårt land. Dess mål skulle nu vara »skapandet av de arbetande klassernas eniga front i kampen mot fascismen, för landets oavhängighet och folkets frihet, för en strikt neutralitet och bevarande av de breda massornas levnadsstandard». Och det tillades till yttermera visso: »På dagordningen står inte Sveriges omedelbara förvandlande till en socialistisk stat. På dagordningen står Sveriges förvandling till ett demokratiskt land.»

Från dessa utgångspunkter sändes samarbetsparollerna ut till alla radikala arbetare och ha säkerligen icke förklingat ohörda. Redan före upplösningen av komintern gävo fackföreningsvalen kommunisterna betydande framgångar. Under det senaste året har den kommunistiska agitationen ökat; dess tillgångar och resurser av olika slag tycks snarast ha vuxit sedan den för världen synliga förbindelsen med Moskva avbrutits. LO får nu tydligen anstränga sig hårt för att hålla de tränade kommunistiska intrigmakarna stängna i fackföreningar och verkstadsklubbar, och detta så mycket mera som nu alla hinder för kommunisternas presspropaganda bortfallit och kommunistpressen tvärtom befinner sig i rask expansion.

Medan den femte kolonnen till höger håller på att smälta samman, är alltså den femte kolonnen till vänster i färd med att växa ut till en armé, vars möjligheter vidgas för varje mil som den ryska fronten förskjutes mot väster. Men kanhända vaknar arbetaropinionen och de radikala kommunist sympatisörerna till besinning, när Ryssland åter tränger allt närmare fram mot våra gränser och förkväver den nationella friheten för folk, som frukta sovjetiseringen än mer än russificeringen och vilkas fruktan ej kan undgå att öppna ögonen för Sovjets frihetsfientliga krafter.

Den sovjetryska författningsändringen. På förslag av utrikeskommissarie Molotov antog nyligen Sovjetunionens högsta råd en författningsändring, varigenom delstaterna tillerkändes rätten att hålla sig med egna arméförband och upprätta autonoma förbindelser med främmande makter. Nyheten om denna författningsändring framkallade, som vanligen nyheterna från Moskva på senare tiden, åtskillig förvirring i utlandet. Den mera kritiskt inställda pressen ville i detta sovjetryska steg se ett nytt bevis på att Kreml utan att fästa sig vid sina allierades avsikter eller med dem träffade överenskommelser obekymrat banar sig vägen fram till egna, för den övriga världen fördolda mål. De mot Sovjetunionen odelat förståelsefullt orienterade kretsarna hälsade däremot tecknet från Moskva som kommunistrikets ytterligare europeisering och menade, att de 1940 bolsjeviserade baltiska staterna nu rättsligt sett återfått en större del av sin förlorade självständighet. Egna arméer och egen representation i utlandet är ju inga småsaker. Man tror vidare på det hållet, att Kreml genom sin modererade nationalitetspolitik kommer att kunna verka mera tilldragande på folken i de baltiska och de andra närliggande länderna.

Vad betyder ändringarna i sovjetförfattningen i verkligheten?

Paragraf 14 i denna författning, Stalinkonstitutionen av 1936, stadgar, att för Sovjetunionens delrepubliker följade ärenden äro gemensamma: utrikespolitik, inre säkerhetstjänst, folkupplysning, yttre försvar, rättsordning, budget, finanser, handel och industri, egendomsrätt till jord och naturtillgångar, kommunikationer, handelsflotta, post, telegraf och telefon. Alla dessa livsviktiga angelägenheter sortera direkt under centralregeringen eller folkkommissariernas högsta råd i Moskva. Denna paragraf ensam utsäger tydligt och klart, att socialistiska sovjetrepublikernas förbund, som det officiella namnet lyder, är en beteckning utan innehåll. De i det så kallade statsförbundet ingående rådsrepublikerna äro ingenting annat än helt och hållet subordinerade provinser utan minsta tillstymmelse till självförvaltning. Centralregeringen handhar och sköter allt. Att så åtminstone hittills varit fallet, därom råder inte det minsta tvivel hos någon.

Nu har från § 14 två ärenden undandragits och underställts lokalregeringarna, enligt samma författning centralregeringens vanliga expeditiionsorgan. Låt oss anta, att lokalregeringarna fått var sina två folkkommissarier, utrikes- och försvars-, vilka enligt författningsändringen av den 2 februari i år tillerkänts självständig ställning. Vilket blir i så fall deras förhållande till kommissariernas ordförande och till de andra kollegerna? Kan förresten en utrikesminister eller en försvarsminister i en förbundsrepublik på något sätt handla självständigt, när inre säkerhetstjänst, som NKVD (G. P. U.) i Sovjetunionen, folkupplysning, rättsordning, budget, finanser, handel och industri, kommunikationer och alla övriga angelägenheter allt fortfarande sortera under en maktfullkomlig centralregering? Sådana ministrar och kommissarier måste på sina poster känna sig som skyltdockor i ett fönster. Utan möjlighet att ändra ställning eller förflytta

Dagens frågor

sig och säkert utan rätt att ens dra sig tillbaka, när poserandet blivit outhärdligt.

Utän tvivel ha de bland de kritiskt inställda rätt som mena, att den i Moskva företagna författningsändringen uteslutande är avsedd för yttre bruk. Att förbrylla och förvirra. Och dra fördel av den uppkomna situationen.

Egen armé och egen representation förutsätter om inte en fullt oberoende stat så åtminstone ett staternas förbund, en konfederation i stil med den storbrittiska commonwealth. Molotov rör sig i sitt tal i högsta sovjet den 2 februari hela tiden med begreppet federation, således en statsbildning av den nordamerikanska arten och tilldelar på så sätt själv de rätta proportionerna åt sin föreslagna ändring. Men som framgår av § 14 i sovjetförfattningen kan Sovjetunionen på inget sätt göra anspråk på att jämföras med Förenta staterna, snarare i så fall med Hitlers Tyskland, där centraliseringstendensen utplånat de forna tyska förbundsstaterna.

Det finns märkligare saker i sovjetförfattningen, som är fylld av yttre prål och glitter. I § 126 fastställs således, att sovjetmedborgarna äga rätt att sammansluta sig till yrkesförbund, kooperativa föreningar, ungdoms-, sport- och försvarsorganisationer, kulturella, tekniska och vetenskapliga sällskap; de kunna även bilda andra sammanslutningar men alla dessa »skola motsvara det arbetande folkets intressen och uppfostra de breda massorna till en organiserad verksamhet». Framgår det inte av det sagda att andra slags organisationer än rent kommunistiska är bannlysta i Sovjetunionen? Och att de som äga bestånd skola verka »uppfostrande» i rent kommunistisk anda?

Liksom för att undvika en godtycklig tolkning avslutas § 126 med följande tillfyllestgörande om än något propagandamässiga fraser: »Men de mest aktiva och upplysta medborgarna bland arbetarklassen och övriga folkskikt skola inträda som medlemmar i Unionens allmänna kommunistiska (bolsjevikiska) parti, som i det arbetande folkets kamp utgör förtruppen och står i spetsen för dess alla såväl medborgerliga som statliga organisationer.»

Paragraf 141 är lika intressant. I inledningen utlovas högtidligt, lika för män och kvinnor redan från 18 års ålder, allmänna, demokratiska, direkta och hemliga val till Sovjetunionens högsta råd, men i fortsättningen dras en skarp skiljegräns mellan själva valförrättningen och rätten till kandidatnomineringen. Kandidaterna skola nämligen utses uteslutande av legaliserade organisationer, sådana som »det arbetande folkets allmänna organisationer och sammanslutningar, de kommunistiska partiföreningarna, de professionella förbunden, kooperativföreningarna, ungdomsorganisationerna och de kulturella sällskapen». När man av § 126 förstår, att kommunistpartiet blivit ställt i spetsen för allt föreningsväsende och vet, att även faktiskt det offentliga livet dirigeras av bolsjevikerna ensamma, så inser man lätt vad slags folk som skall sorteras fram vid kandidatnomineringen. Författningens upphovsman har, tydligen i glömskan av vad

han sagt i § 126, sökt dölja dirigenten, kommunistpartiet, i kören av andra kommunistiska täckorganisationer, men den röda dirigenten känns lätt igen på tongångarna i sitt musikaliska verk.

Det är inte nog med att kommunistpartiet genom författningen fått ensamrätten till att uppställa kandidater. I likhet med vad fallet är beträffande val till olika lokala sovjet uppställer kommunisterna i förening med täckorganisationerna bara en enda kandidatlista och, karakteristiskt för systemet, med exakt det antal kandidater som skall väljas. Och inte en enda mer. Troligen i avsikt att bespara väljarna huvudbry. Dessa ha senare inget annat besvär än att rent mekaniskt avge rösterna. Man kunde tänka sig att väljare med från valarrangörerna avvikande mening hade rätt att stanna hemma. Det ha de inte heller. Röstandet är i kommunistriket, där enhällighetsprincipen blivit en helgedom, varje medborgares ofrånkomliga plikt. Den som inte röstar stämplas som folkfiende och sabotör. Förresten, ingen har någon möjlighet att dölja sig bakom valens hemlighetsskyrke. Vid valförrättningen förekommer nämligen dubbelkontroll: ett märke för varje namn i röstlängden och ett annat i vederbörandes inrikespass, som numera är obligatoriskt för varje sovjetmedborgare. Att hundra-procentiga resultat kan nås med sådana metoder är inte att förvånas över.

Som man ser är sovjetdiktaturen välkonstruerad in i minsta detalj. Den är vida mer fullkomnad än det nazityska. Även om Sovjetunionens federala rådsrepubliker skulle genom ytterligare ändringar i § 14 formellt förvandlas till konfederativa förbundsstater, så skulle detta i praktiken till följd av den rådande kommunistregimen inte ha någon betydelse alls. Det illa beryktade G. P. U. försvann ju inte genom att dess namn blev ändrat till NKVD, folkkommissariat för inrikesärenden. Kommunistfilialerna i utlandet har inte upphört att dansa efter pipan i Kreml bara därför att Kominterns skylt slängts in i kulisserna. Samma är förhållandet med avskaffandet av Internationalen. Dess urblekta text har ersatts med en modernare sång, sången om Sovjetfanan »som är alla folks fana».

De baltiska folken har, liksom andra nära grannar till Sovjet, av egen bitter erfarenhet lärt känna bolsjevismen. Den kan kanske vilseleda avlägsnare stater och folk, men detta vore i alla fall illa nog för den demokratiska världen och dess samhällsordning.

Ignas J.-Scheynius.

Ekon från Paris. I kraft av vapenstilleståndsfördraget mellan Frankrike och Tyskland i juni 1940 har tyska ockupationsarmén i mycket stor utsträckning gjort bruk av sin rekvisitionsrätt. Volymen av rekvisitionerna, likviderade med ett pappersmynt, »ockupationsmarken», har nu fått sådana proportioner, att den utgör en inflationsfara. Den paritet mellan riksmarken och de ockuperade ländernas valutor å ena sidan och ockupationsmarken å den andra, som tyska

riksbanken etablerat, har tvingat Frankrike att upprätta kontroll över växelkurserna. Den franske finansexperten Hughes Colin gör gällande, att växelkurskontrollen upphäver allt samband mellan den inhemska valutan och utlandsvalutorna, såvida ej annorlunda stipulerats i ett internationellt fördrag, medan däremot den enligt lagen av den 1 juli 1938 angående franska nationens organisering i krigstid etablerade valutakontrollen lät ett element av jämvikt äga bestånd mellan franc'en och en utländsk valuta. Växelkurskontrollen avbryter alltså fullständigt alla ekonomiska transaktioner med länder, som vägra att underteckna en clearingkonvention med åtföljande fixering av pariteten mellan valutorna i fråga. Då importörer och exportörer ej kunna reglera sina affärer i valutor, bli de hänvisade till utbyte »vara mot vara». Det är därför, som fransmännen under nuvarande förhållanden icke kunna göra affärer med Sverige annat än mot viss kompensation. Det fransk-svenska varuutbytet har dock kunnat utvecklas tack vare vänskapliga dispositioner av de svenska myndigheterna. En samverkan har som bekant etablerats mellan Sveriges Utrikes Kompensations A.-B. och l'Union d'Exportateurs Français pour l'Europe du Nord. Men detta exempel är isolerat. Bytessystemet har ringa omfattning. Man hoppades, att växelkurskontrollen skulle stimulera varuutbytet, men så har ej skett. Varuutbytet med Spanien och Schweiz har praktiskt taget upphört, och Frankrikes handel med Belgien och Holland är minimal.

Det system, som reglerar affärerna mellan Frankrike och Tyskland är helt annorlunda. Det är baserat på en kommersiell tvångsalliance, som ockupationsmakten påtvingat Frankrike — ett system som hänsynslöst exploaterar Frankrikes nödläge. Tyskarna kalla det ett »clearingsystem», men, säger den franska finansexperten, det saknar ett dylikt systems struktur. Intet avtal har träffats om hur tillgodohavanden för levererade varor skola regleras. Franska »regeringen» måste förskottera de belopp, som exportörerna ha att fordra för sina leveranser till Tyskland. Enligt *Office de Changes* i Paris hade franska exporten till Tyskland fr. o. m. vapenstilleståndet till den 1 november 1943 ett värde av cirka 140 miljarder francs (ett värde som under de senaste månaderna ökats väsentligt på grund av exploateringssystemets ytterligare skärpning med Laval som exekutor). Värdet av de tyska leveranserna till Frankrike under perioden sommaren 1940—december 1943 utgör endast 41 miljarder francs. Hitler har förklarat, att Tyskland efter kriget kommer att reglera denna skuld genom massleveranser av tyska fabrikat, men detta uttalande har givetvis väckt oro inom franska industrikretsar, som häri se ett hot om dumpning. För övrigt består större delen av de tyska leveranserna till Frankrike av leksaker och bijouteriekram — en exempellös cynism mot ett land i djupaste nöd. Med Lavals samtycke förbjödo ockupationsmyndigheterna tillverkning i Frankrike av radioapparater. Men den franska affärsvärlden reagerade skarpt. De tyska radioapparaterna returnerades till avsändarna. Det är endast ett av de många exemplen på det hat och den bitterhet, som det tyska exploa-

teringssystemet utlöst. Faktum är, att tyskarna blockerat varuutbytet mellan Frankrike och varje annat land än Tyskland. Och varuutbytet mellan Frankrike och Tyskland är uteslutande till Tysklands favör.

Det är ej underligt, att icke blott köpmän och industriidkare utan hela den franska folkopinionen energiskt protesterar mot gauleiter Laval's servila medverkan vid genomförandet av en dirigerad ekonomi i nazistisk anda, samme Laval som för cirka tio år sedan i deputeradekammaren förlöjligade Hitler, därför att det då var opportunt för sieur Laval's karriär. Man förstår, att det franska näringslivets representanter inte äro belåtna med denna den förlamande statskontrollens regim, så lik den marxistiska etatism, som fortfarande hägrar över de svenska social-»demokraternas» politiska program.

Men att äta eller ätas, det är frågan. Det är ju naturligt, att de franska affärsmännen välja det förra alternativet och tills vidare anpassa sig efter de direktiv, som Hitler sänder sin tjänstvillige man i Vichy för exekvering. Många chefer för industri- och handelsfirmor ha för att undgå bankrutt och misär nödgats ta emot officiella uppdrag i les Comités d'organisation eller i de under dem sorterande kommissionerna, och då det hela ändå är en force macabre, ha de installerat släktingar och vänner i kommittéernas förvaltningsorgan. Syftet med denna mobilisering av kära släkten för bevakningstjänst i de ett tusen och en kommittéerna är naturligtvis att påverka den vid vederbörande kommitté attacherade regeringskommissarien. Och vilka kommissarier! De franska komediförfattarna ha här, när ordet en gång åter blir fritt och intelligensen kan få satirisera dumhetens diktatur, ett utmärkt stoff för olika variationer av temat: inkompetenskultens triumf. Staten, det är kommissarien. Alldeles som på Robespierre's tid. Alltså måste man stå väl med kommissarien. Affärsmän, som spelat sina kort väl i detta apachespel, ha lyckats tillskansa sig veritabla monopol. Laval klandrar dem ej för det. De ha ju för resten inte gjort något annat än praktiserat hans maxim, då han — som malicen sagt — en gång under mellankrigstiden började en politisk middag som socialist, men slutade den som konservativ för att få en portfölj i Tardieu's ministär: Messieurs, les affaires sont les affaires... Men de affärsmän, som för att kunna hålla sin firma flytande tvingats anpassa sig efter situationen, hur absurd den än är, måste alltid frukta, att den misär, de lyckats undgå med en révérence för Hitlers franska agenter, än en gång kan komma att kasta sin skugga över företaget. Det av tyskarna och lavallisterna uppmunttrade angiveriet har ruinerat och dödat många industriidkare och köpmän, och ej sällan är det så, att deras i kommissionerna utposterade släktingar och vänner intrigera för att sedan dela bytet. Ingen fransman kan nu med lugn se morgondagen an, och ingen affärsman vet, om han på kvällen äger det företag, som han på morgonen kallar sitt. Man tvingas leva »au jour le jour». Avnjut ögonblicket! Det är parollen nu som under skräckväldet för 150 år sedan, och nu som då är nöjeslivet hysteriskt intensivt.

Dagens frågor

Hur skall detta macabra skådespel sluta? En fråga som inte kan få annat än ett frågande svar. Det är ännu långt till världsdramats sista akt, vars händelseförlopp kanske i mångt och mycket kommer att revidera dagens ofta serafiskt naiva önsketänkande.

Och sedan kommer epilogen. Det är svårare för ett samhälle att genomföra övergången från krigsekonomi till fredsekonomi än att ställa om maskineriet från fred till krig.

Jean Cay.
